

● سنت آرک و برک و سفره‌های ساده افطاری

در سیستان و بلوچستان از هر اجاقی که دود بلند شود و تا هر شعاعی که دود رود، باید در خوراکی‌ای که پخته می‌شود، شریک باشند. خانواده‌ها به این سنت مقید هستند. آن‌ها باید از آن غذا کاسه‌ای برای دیگران ببرند، بنابراین سنتی به نام «آرک و برک» یعنی «آوردن و بردن» رواج پیدا کرده است. بسیاری از خانواده‌ها به خویشاوندان خود، پدر و مادر، همسایه‌ها و افراد فقیر و مسکین غذا می‌رسانند و هنوز هم این سنت با پخش نذورات و توزیع غذاهایی مانند شله زرد، نان برک و یا شیربرنج ادامه دارد.

در این منطقه رسم است در ماه رمضان، هر خانه‌ای که برای افطار خانواده خود غذای گرم مثل گوشت و امثال آن تهیه می‌کند که به اصطلاح محلی به آن «دیگ‌بار» می‌گویند، هنگام افطار مقداری از آن را در کاسه یا بشقاب می‌گذارد و به در خانه همسایگانی که دیگ‌بار نگذاشته‌اند می‌فرستد و هدیه می‌دهد.

مردم سیستان و بلوچستان هنگام افطار با شنیدن اذان مغرب دست از کار می‌کشند و با حضور در مسجد و یا منازلشان پس از اقامه نماز با خرما و نان تافتون محلی روزه خود را می‌گشایند.

هر غذایی می‌تواند در شمار سنت آرک و برک قرار بگیرد. غذاهای مخصوص افطار در هر منطقه از این استان پهناور متفاوت از جای دیگر است. مثلاً زنان بلوچ دلگان در افطار غذاهایی مانند «چنگال»، «تجکی» و «روغن جوش» آماده می‌کنند. تجکی و چنگال مخلوطی از خرما، روغن حیوانی و آرد مخصوص گندم است که با شیوه‌ای خاص آماده می‌شود، روغن جوش هم که از اسمش پیداست با روغن و خمیر آرد گندم درست می‌شود.

سفره‌های افطار در ایرانشهر هم همیشه «سمبوسه» و «پکوره» دارد. پکوره‌ای که مخلوطی از آرد نخود، آرد گندم، گشنیز، ادویه‌های معطر، روغن، فلفل و سیب‌زمینی است. سفره‌های افطار مردم این منطقه همیشه ماست و خرما دارد و علاوه بر خوراکی‌های مرسوم مثل آش و حلیم، میوه و شربت هم برای رفع عطش گرمای طاقت‌فرسا طرفداران خاص خود را دارد.

«سوجی» نوعی حلوا با آرد برنج است و «سمیا» از رشته‌های باریکی از اهل، شیر، زعفران و شکر است که مانند ماکارونی طبخ می‌شود از غذاهای پرمیرفردار مردم میرجاوه برای افطار است.

«تباهگ»، «نان تیموش»، «ترشی انبه»، «ترشی لیمو»، «کتوک»، «هارگ»، «بت ماش» و «چانگال» هم از خوراکی‌های مورد استفاده در سفره‌های ماه مبارک رمضان قوم بلوچ است که همیشه بخشی از این مواد خوراکی برای مشارکت در ثواب افطاری دادن در سینی‌هایی به مساجد فرستاده می‌شود. اهالی هر محله پیش از اذان مغرب در حد توان و وسع خود مواد غذایی، خرما، چای، آش، شله زرد و غیره به مسجد می‌برند و پس از اقامه نماز مغرب به پذیرایی از روزه‌داران می‌پردازند.

اهالی سیستان و بلوچستان شرکت در مراسم ختم قرآن، افطاری دادن، دید و بازدید از بزرگ‌ترها و همچنین عیادت از افراد مسن و بیمار را در این ماه مبارک وظیفه هر مسلمان و انسان آزاده دانسته و خود را به انجام چنین اعمالی مقید می‌دانند.

عصرها و پیش از افطار در بلوچستان زنان آستین بالا زده و با تنوره‌های محلی مشغول به پخت نان می‌شوند. پخت غذاهای محلی مخصوص افطار و درست کردن انواع حلوائی خرما و شربت لیمو تا زمان فرارسیدن وقت افطار بخشی از کارهای آن‌هاست و نان‌هایی که بوی عطر آن‌ها و دود تنوره‌ها تمام روستا را معطر می‌کند.

همه خانواده‌ها از نان و غذاهایی که برای افطار آماده می‌کنند مقداری برای سفره افطاری که در مسجد محل پهن می‌شود می‌فرستند. زنان و پیرمردانی که نمی‌توانند به مسجد محل بروند در خانه افطار می‌کنند و مردان پیش از اذان مغرب در مسجد محل حاضر می‌شوند.

سفره افطاری بزرگی در مسجد محل پهن می‌شود که پر است از حلواها، غذاها و شربت‌هایی که همه را مردم به صورت اشتراکی تهیه و برای افطاری روزه‌داران به مسجد محل فرستاده‌اند. حالا سفره رنگین مسجد میزبان روزه‌دارانی می‌شود که پیش از اذان مغرب در فضایی بسیار معنوی و روحانی به دعا و نیایش مشغول بودند.

پس از اذان، افطار و نماز جوانان محل سفره افطاری را جمع‌آوری و باقیمانده غذاهای سفره را به صورت نوبتی هر روز به منزل یکی از نیازمندان و مساکین روستا برده و تقدیم می‌کنند.

● رمضونیکه

از دیگر سنت‌های این خطه می‌توان به «رمضونیکه» اشاره کرد؛ سنتی که مردمان در قالب آن، در حد وسع، قوت خود را با دیگران تقسیم و روزه خود را باز می‌کنند.

هر چند بسیاری اجرای مراسم رمضونیکه را با خواندن اشعاری خاص توسط گروهی از ساکنان محله و روستا در ابتدای ماه مبارک رمضان می‌دانند که هر شب در محله‌ها اجرا می‌شد، اما آنچه می‌توان در این زمینه عنوان کرد و بیشتر عمومیت دارد اینکه رمضونیکه در شب‌های ۱۴ و ۱۵ ماه مبارک رمضان مصادف با ولادت کریم اهل بیت حضرت امام حسن مجتبی (ع) اجرا می‌شود.

به این ترتیب که تعدادی از جوانان نیازمند یا متمول به قصد کمک به مستمندان گروهی تشکیل می‌دهند و «جولی‌کش» آن‌ها کیسه‌ای به خود می‌بندد و هنگام افطار به در خانه‌های مردم می‌روند. از روز سیزدهم تا نوزدهم ماه مبارک رمضان این گروه مقابل در خانه‌هایی که پسر جوان یا دختر جوانی دارند یا خواندن شعری پس از تعریف و تمجید از فرزند اهل آن خانه، جمله‌های «این سرا از کته که روو باده پسره داره که نو دوماده» (این منزل از کیست که رو به باد است پسری دارد که تازه داماد است) و «رمضو الله الله رمضو»، «رمضو آمده می‌مانش کنه؛ گو و گوساله ره قربانش کنه» (رمضان آمده می‌مانش کنید؛ گا و گوساله را قربانش کنید) رمضو الله الله رمضو و «رمضو الله خوشنوم خدا» (رمضان نام خوش و ماه خوب خداست) را می‌خوانند.